

Aleksandra Tomicka
Uniwersytet Zielonogórski

POCZĄTKI KSZTAŁTOWANIA LITERACKIEJ LEGENDY JAKUBA JASIŃSKIEGO W TWÓRCZOŚCI ADAMA MICKIEWICZA

Wraz z upadkiem państwa wzrosło pragnienie posiadania w historii Polski rodaków będących wzorami niezłomnej walki o wolność ojczyzny. W tych trudnych czasach romantycy zaciekawili się przywódcą powstania litewskiego, Jakubem Jasińskim¹. W niniejszym szkicu będziemy dociekać tego, jak kształtowała się literacka legenda generała. Nasze poszukiwania skoncentrują się wokół twórczości Adama Mickiewicza, który wprowadził postać Jasińskiego do swoich utworów. Wzmianki o generale odnajdujemy w *Panu Tadeuszu* oraz w niedokończonym dramacie *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski* i krótkim fragmencie zatytułowanym *Jasiński*. Mając świadomość, że przedmiot niniejszego przyczynku znajduje się w cieniu zainteresowań badawczych, pragniemy zwrócić uwagę na różnorodność tekstów romantyka.

Ważne w popularyzacji Jasińskiego, jako poety i bohatera narodowego, było środowisko związane z „Tygodnikiem Wileńskim”, w którym drukowano po raz pierwszy fragmenty jego poematów z autografu i pozytywnie odnoszono się do jego twórczości, jak i do osoby. Tygodnik redagowany przez Joachima Lelewela skupiał w swoim otoczeniu znaczących twórców, w tym Adama Mickiewicza². Fascynacja związana z postacią poety-generała nie ominęła romantyka, który wtedy zapewne musiał zobaczyć w Jasińskim dogodną postać dającą się wykreować na bohatera narodowego. Celowe lub nieświadome stworzenie fundamentów legendy Jasińskiego ukazujące go jako żołnierza zaprzewającego do walki i wodza kierującego losami narodu utrwaliło jego wizerunek od romantyzmu po współczesność.

Akcja *Pana Tadeusza* została osadzona na pograniczu dwóch epok: zanikającej staropolszczyzny i nadchodzącej nowoczesności. Czas bytu narodowego, który jeszcze dość wyraźnie rysuje się w pamięci bohaterów eposu, gdyż nie tak dawno przestał istnieć, przeciwstawiony został czasom nowoczesnym, teraźniejszym, niewolnym. Tradycja jest jeszcze dość żywa i niezapomniana, dlatego widzimy dawną polskość, choć mamy

1 W romantyzmie Jakub Jasiński był postacią atrakcyjną dla polskich poetów. Jako bohater literacki pojawił się u Juliusza Słowackiego w *Horsztyńskim*, u Cypriana Godebskiego w *Wierszu do Legionów Polskich*, u Antoniego Góreckiego w wierszu *Śmierć Jasińskiego*.

2 Zob. W. Kubacki, „*Monachomachia*” przed sądem potomności, Warszawa 1951, s. 69; Z. Libera, *Jakub Jasiński – poeta jakobin*, „Pamiętnik Literacki” 1950, R. 41, z. 3-4, s. 761-762.

świadomość, że zanika z kart historii. Alina Witkowska wskazuje, że tradycja narodowa nie jest reliktem przeszłości, przytoczmy tu jej słowa:

Wszakże w *Panu Tadeuszu* nie jest tradycja hermetycznie zamknięta, ograniczona do repetycji wspomnień i zwyczajów dawnej Polski. Na „znajomych ścianach” soplicowego dworu, które wita Tadeusz po powrocie z Wilna, wisi znaczący zestaw portretów „ludzi szalonych” wedle formuły Mickiewicza z artykułu *O ludziach rozsądnych i ludziach szalonych*. Kościuszko w „czymarce krakowskiej”, Rejtan „żałośny po wolności stracie”, Jasiński, „młodzian piękny i posepny” na szanłach Pragi – to reprezentacja Polski patriotycznej i walczącej u schyłku Rzeczypospolitej, moralny testament jej przeszłości, ludzie i czyny zwane przez współczesnych szalonymi, którym przecież naród przyznał rację. Sygnałem, że ta tradycja znalazła kontynuatorów, jest „zegar kurantowy” wygrywający *Mazurka Dąbrowskiego*, czyli *Pieśń Legionów Polskich we Włoszech*³.

Ściany domu ozdobione zostały portretami bohaterów, którzy oddali swoje życie za ojczyznę. Odzwierciedla to patriotycznego ducha mieszkańców i żal z powodu tragicznych losów narodu. Zauważamy, że wizerunki na obrazach przedstawiają osoby szczególnie zasłużone dla rodzinnych stron Mickiewicza. Poeta wielokrotnie odwoływał się w swojej twórczości do miłości kraju lat dziecińczych, do Litwy. Również w Soplicowie losy postaci z malowideł związane były z rodzinnymi stronami autora. Wśród bohaterów narodowych⁴ mamy Tadeusza Kościuszkę, Jakuba Jasińskiego⁵, Tadeusza Korsaka. Kościuszko urodził się na Litwie. Jasiński był tam przybyszem. Związany był z Wilnem pracą zawodową jako komendant Korpusu Inżynierów oraz przez działalność spiskową. Korsak, sędzia ziemski wileński, poseł na Sejm Czteroletni, dowodził pospolitym ruszeniem na ziemi litewskiej w czasie powstania kościuszkowskiego. Podobnie jak Jasiński zginął w obronie Warszawy.

Powstanie kościuszkowskie jest najżywszym wspomnieniem historycznym bohaterów *Pana Tadeusza*, dlatego podobizny bohaterów zrywu narodowego znajdują się w Soplicowie. Mimo że Insurekcja opisana jest w poemacie jako okrutna wojna uwieńczona tragicznym finałem, to rzewne wspomnienia dawnych patriotów budzą podziw współczesnych. Jerzy Michalski wyodrębnił z poematu fragmenty opisujące wspomniane osoby zasłużone dla ojczyzny. Kościuszko w oczach drobnej szlachty jest

3 A. Witkowska, R. Przybylski, *Romantyzm*, Warszawa 1997, s. 298.

4 Juliusz Kleiner w swojej monografii, omawiając fragment opisujący dom rodzinny Tadeusza, pominął wers przedstawiający obraz Jasińskiego (J. Kleiner, *Mickiewicz*, t. 2, cz. 2, wyd. popr., Lublin 1998, s. 326).

5 O tym, jak mógł wyglądać obraz przedstawiający J. Jasińskiego w *Panu Tadeuszu*, pisał Stanisław Pigoń. Jest on przekonany, że według w. 65 („Dalej Jasiński, młodzian piękny i posepny”), musiał to być portret Duruya, wykonany zapewne na podstawie obrazu Franciszka Smuglewicza, przedstawiający generała z szablą w ręku na tle płonącej Pragi. Natomiast obrazu według w. 66-68 („Obok Korsak, towarzysz jego nieodstępny: Stoją na szanłach Pragi, na stosach Moskali”) przedstawiającego Jasińskiego razem z Korsakiem nie znamy, o czym wspomina S. Pigoń w komentarzu rzeczowym do epopei (por. A. Mickiewicz, *Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie: historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, ks. 1: *Gospodarstwo*, oprac. i wstęp S. Pigoń, Wrocław 1980, s. 10, przyp. 65).

„wielkim człowiekiem”, „Naczelnikiem naszego narodu”, mimo że „chodził w krakowskiej sukmanie” (IV 401-403)⁶, a także geniuszem wojennym, równym Napoleonowi (VII 13-15). Wyrażał się o nim z uznaniem i kapitan Ryków (X 132-133). Z epizodów insurekcyjnych wspomniane są różne wydarzenia: jest przysięga Kościuszki na krakowskim Rynku (I 59-61), dwukrotnie Wilno (VI 521-523, IX 464-469), a w opowiadaniu Rykowa – Raclawice i Maciejowice (X 132-137). Najbardziej jednak wyeksponowana jest rzeź Pragi, chodzi tutaj o wizerunek Jasińskiego i Korsaka „na szańcach Pragi” (I 65-68)⁷.

Pan Tadeusz przedstawia epokę przejścia z jednej formy bytowania politycznego Polski w drugą, z niepodległości w niewolę, z dawnego staroszlacheckiego ustroju społecznego w nowoczesny, w nowożytny naród polski. Zanik dawnej feudalnej struktury społecznej przygotowywany był już od połowy XVIII wieku, poczynając od reformy oświaty zapoczątkowanej przez Stanisława Konarskiego, kontynuowanej przez zakon jezuitów, Szkołę Rycerską i KEN. Tadeusz, w końcowej części poematu, uwłaszczył chłopów w swoim majątku.

Przed Insurekcją sprawa chłopska była kością niezgody pomiędzy Kościuszką a Jasińskim. Naczelnik powstania odsuwał na plan dalszy zmiany społeczne, zapewne odkładając je na czas po wyzwoleniu kraju. Obawiał się zrazić rzesze szlacheckie do powstania, będące przecież olbrzymim potencjałem. Jasiński, wzorując się na rewolucji francuskiej, upatrywał zwycięstwa w nadaniu praw obywatelskich warstwom niższym. Hasła walki nie tylko o niepodległość, ale i „wolność i równość obywatelską”, nie były w tym momencie historycznym akceptowane przez Kościuszkę. Widząc brak zgodności co do kwestii losów ojczyzny, generał wojsk litewskich postanowił sam działać i dzień po zwycięskim oswobodzeniu Wilna, w czwartek 24 kwietnia 1794 roku, około godziny 11 na placu Ratuszowym przed zgromadzonym tłumem mieszkańców wygłosił patriotyczne przemówienie. Następnie przedstawiciel Rady Narodowej Prowincjonalnej, ekspisarz wojskowy litewski Jerzy Białopiotrowicz, odczytał *Akt Powstania Narodu Litewskiego*⁸, który nie był akcesem do ogłoszonego przez Kościuszkę *Aktu krakowskiego*, a tylko do niego nawiązywał. Owszem, podkreślał wspólność celów, ale głosił też własny program ideowy skoncentrowany na zmianach ustroju stanowego Rzeczypospolitej. Najistotniejsze dyrektywy aktu przytaczamy poniżej:

My, obywatele Prowincyi W. Ks. Litewskiego i mieszkańce miasta wolnego Wilna, z uwielbieniem Najwyższej Opatrzności doczekawszy się szczęśliwego momentu powstania Narodu z przemocy i ucisków, [...] w jednymże celu odzyskania wolności i równości obywatelskiej, jako też wszystkich tych korzyści i zamiarów, które w sobie Akt Krakowski, w roku terażniejszym

6 Wszystkie cytaty z *Pana Tadeusza* pochodzą z wydania dzieła opisanego w przyp. 5.

7 J. Michalski, *Osiemnastowieczne realia „Pana Tadeusza”*, [w:] *Dzieło literackie jako źródło historyczne*, red. Z. Stefanowska, J. Sławiński, Warszawa 1978, s. 232.

8 Treść *Aktu Powstania Narodu Litewskiego* opublikował Z. Sułek w książce *Sprzysiężenie Jakuba Jasińskiego*, Warszawa 1982, s. 214-215.

1794, m[iesią]ca marca 24 dnia zawarty, ustanawia, Akt jak najsolenniejszy Narodu Litewskiego z ofiarą życia i majątków dla wspólnej nas samych i Ojczyzny naszej obrony, deklarując każdego Jej, i kto nie jest z nami, naszym jest nieprzyjacielem, a biorąc za hasło śmierć albo zwycięstwo nieprzyjaciół naszych, Akt niniejszy uchwalamy⁹.

Dokument podpisany w Wilnie w swoich postanowieniach był niezależny od decyzji Najwyższego Naczelnika, powołał Radę Narodową Prowincjonalną jako naczelną władzę prowincji litewskiej. Niewątpliwie Jasiński brał aktywny udział w ustalaniu treści dokumentu. W wyniku aresztowań spiskowców w Warszawie i słabych kontaktów z organizacją spiskową w stolicy powstanie na Litwie rozwijało się samodzielnie i w nieco innym kierunku. Silny wpływ poglądów Jasińskiego spowodował przyjęcie ułożonego przez niego programu polityczno-społecznego na tym terenie. Generał opowiadał się za wprowadzeniem władzy dyktatorskiej oraz za odpowiedzialnością wojska i ludności za losy powstania¹⁰. Za wzór do naśladowania stawiał sobie Francję i wiązał ścisłą walkę o niepodległość z rewolucją społeczną, głosił zasady równości i pełnych praw obywatelskich dla wszystkich mieszkańców kraju¹¹.

Rada Prowincjonalna, występując pod zmienionym tytułem Rady Najwyższej Rządowej, ogłosiła 24 kwietnia 1794 roku *Uniwersał do województw i powiatów Prowincyi Wielkiego Księstwa Litewskiego i miast wolnych*¹², gdzie sympatyzowanie z rewolucyjną Francją było oczywiste:

Mężny naród francuski, wraz z innymi, podaje nam przyjacielską rękę, żąda powstania naszego, daje nam ku temu pomoc w różnym rodzaju; życzenie jego, ufundowane na wzajemnych korzyściach dwóch narodów, nie zasada się na tej obłudnej i drapieżnej polityce, której, niestety, po tylekroć byliśmy ofiarą; jedno nam ze dwojga wybrać zostaje: użyć ostatka siły na oswobodzenie siebie, albo okrutnie zginąć z ręki zawsze nieprzyjających, a teraz jeszcze rozdrażnionych sąsiadów¹³.

Ogłoszenie tych ważnych zmian i brak subordynacji ze strony Jasińskiego skutkowały przykrymi dla niego konsekwencjami, ponieważ tak zwany separatyzm litewski stanowił poważny problem w relacjach pomiędzy Kościuszką a Jasińskim¹⁴. Naczelnik nie miał dokładniejszych informacji o sprzysiężeniu litewskim i stanie jego przygotowań. Gdy oddziały polskie stacjonujące w Wilnie obrały swym wodzem nieznanego mu bliżej komendanta korpusu inżynierów litewskich pułkownika Jakuba Jasińskiego, Kościuszko nie brał pod uwagę jego kandydatury na naczelnego dowódcę wojska powstańczego na Litwie. Współcześni odbierali ten zatarg jako konsekwencję nieporo-

9 *Ibidem*, s. 214.

10 Z.M. Zachmacz, *Jakub Jasiński. Generał i poeta*, Warszawa 1995, s. 37.

11 Z. Sułek, *op. cit.*, s. 237.

12 Treść *Uniwersału do województw i powiatów Prowincyi Wielkiego Księstwa Litewskiego i miast wolnych* opublikował Z. Sułek, *op. cit.*, s. 217-222.

13 *Ibidem*, s. 218.

14 K. Jedynakiewicz, *Osobowość i życie codzienne Tadeusza Kościuszki*, Łódź 1996, s. 132.

zumień personalnych. Ukryta rywalizacja o sprawowanie kierownictwa nad sprzysiężeniem spowodowała, że do Kościuszki napływały fałszywe informacje o braku gotowości Litwy do powstania przekazane przez Konstantego Jelskiego¹⁵. Choć Naczelnik wiedział o zasługach Jasińskiego dla organizacji działań konspiracyjnych, które do ostatnich chwil przed wybuchem nie zostały zauważone przez Rosję, to nie doceniał ich należycie. Zdawał on sobie sprawę, że pułkownik inżynierów nie ma praktyki w dowodzeniu większymi siłami zbrojnymi, jednak nie to miało zadecydować o wykluczeniu go z grona kandydatów na dowódcę, gdyż praktyki bojowej nie miał żaden z należących do sprzysiężenia generałów i pułkowników litewskich. Kościuszko początkowo naczelne dowództwo sił powstańczych na Litwie zaproponował księciu Kazimierzowi Nestorowi Sapieże. Po odrzuceniu przez niego tej propozycji stanowisko to obrał Karol Morawski. Zdaniem historyków, o decyzji Najwyższego Naczelnika zaważył fakt, że Jasiński pochodził z Korony, nie był Litwinem, a na Litwie przebywał zaledwie od czterech lat i poza Wilnem nie był bardziej znany¹⁶. Osobliwym paradoksem jest to, że działalność konspiracyjna Jasińskiego zmuszała go do bycia znanym tylko w wąskim gronie i poza szeroką opinią publiczną.

Późniejsze decyzje podejmowane przez Jasińskiego skutkowały nadbudową niechęci do niego Kościuszki. Zwołanie przez niego 25 kwietnia 1794 roku Sądu Kryminalnego i egzekucja wykonana na hetmanie wielkim litewskim Szymonie Kossakowskim przysporzyły mu kolejnych wrogów i wpłynęły na dalszy przebieg działań powstańczych. Kościuszko podjął decyzję o dymisji generała ze stanowiska naczelnego wodza Litwy. Zapewne na powyższy werdykt wpływ miały nieprzychylnie opinie o Jasińskim, jakich dostarczali mu między innymi delegat Rady Litewskiej Józef Kocieleń i Tadeusz Wysogierd. Generała przedstawiano jako rewolucjonistę, zwolennika terroru i demagoga pragnącego zaspokoić tylko własne ambicje¹⁷. Zdzisław Maciej Zachmacz podjętą przez Jasińskiego decyzję poddaje jednak pozytywnej ocenie:

Już teraz jednakże należy stwierdzić, że powieszenie Szymona Kossakowskiego nie było – jak to ogłosili przeciwnicy Jasińskiego – aktem jakobińskiego terroru, ale – jak to skomentował H. Jabłoński – „szybkie stracenie go było koniecznością powstańców”. Nie należy bowiem zapominać, że pozostawiony przy życiu targowicki hetman, dzięki osobistym stosunkom na Litwie oraz generalstwu armii rosyjskiej, w tym właśnie momencie stanowił olbrzymie potencjalne i realne zagrożenie dla insurgentów¹⁸.

Jasiński nigdy nie zwracał się przeciw ojczyźnie. W sprawach publicznych kierował się interesem narodu. Odrodzenie Rzeczypospolitej z marazmu starszłachetczyzny widział w przeprowadzeniu koniecznych reform ustroju kraju i przemian społecznych,

15 Z.M. Zachmacz, *op. cit.*, s. 32.

16 Zgadza się z tą opinią historycy zajmujący się osobą Jasińskiego, m.in. Z.M. Zachmacz (*op. cit.*, s. 32) i Z. Sułek (*op. cit.*, s. 153), który odwołuje się w tej sprawie do T. Korzona.

17 H. Mościcki, *Jakub Jasiński*, Kraków 1948, s. 169.

18 Z.M. Zachmacz, *op. cit.*, s. 41.

a przede wszystkim dostrzegał konieczność zmian głęboko utrwalonego przekonania, że ojczyzna nie jest wyłącznie własnością stanu szlacheckiego. Pojęcie narodu, obejmującego dotychczas tylko jedną warstwę ludności, należało rozszerzyć także na mieszczan i chłopów. Wiemy, że Jasiński odbywał służbowe podróże do Warszawy, dzięki temu miał możliwość śledzenia prac Sejmu Czteroletniego. W stolicy nawiązywał kontakty z Kuźnicą Kołłątajowską, będącą stronnictwem patriotycznym o lewicowych poglądach. Po ogłoszeniu Konstytucji 3 maja opinia publiczna została wzbogacona głosami nowego pokolenia urodzonego po 1770 roku, które poszukiwało dróg naprawy Rzeczypospolitej. Należeli do niego między innymi Stanisław Staszic, Hugo Kołłątaj, Franciszek Salezy Jezierski. Dwaj pierwsi plany realizacji reform ustrojowych odwlekali w czasie. Kołłątaj głosił, że:

Nowy naród opierałby się, podobnie jak u Staszica, w zasadzie na szlacheckiej tradycji kulturalnej, krytyka sarmatyzmu, objawów jego zwyrodnienia połączona była z oskarżeniem magnatów, głównych sprawców tego stanu rzeczy, kształtowanie zaś modelu patriotyzmu nawiązywało wyraźnie do ziemiańskich wzorów rycerskich, widoczne przede wszystkim w apologii czynu zbrojnego konfederatów barskich¹⁹.

Z jakobinami łączyły Jasińskiego poglądy nierozdzielności walki wyzwolenczej z rewolucją społeczną, co miało zapewnić obywatelom Rzeczypospolitej wolność i równość. Jasiński, zdaniem Zachmacza, uznał konieczność poświęcenia jednostek dla dobra ogółu. Nie rozumiał odmienności sytuacji różniącej Rzeczpospolitą od Francji. Hasła te szokowały konserwatywną szlachtę. Ich realizacja z góry była przesądzona niepowodzeniem, czego Jasiński nie dostrzegał. Jego ambicja przesłaniała mu trzeźwą ocenę rzeczywistości. Jerzy Łojek w następujących słowach określił podobieństwo jakobinizmu polskiego do francuskiego:

Sytuacja polska najbardziej przypominała francuską, nie ze względów społecznych (gdyż ogólna sytuacja społeczna Rzeczypospolitej była różna), lecz z powodu zagrożenia ruchu reformatorskiego i emancypacyjnego w Polsce, podobnie jak rewolucji we Francji, przez interwencję zewnętrzną. Toteż tzw. jakobinizm polski najbardziej upodobił się do francuskiego przez swój radykalizm patriotyczny²⁰.

Autorki podręcznika *Romantyzm i historia* podkreślają, że: „Jedynym jakobinem, o którego miejsce w panteonie herosów narodowych upomniała się poezja romantyczna, był Jakub Jasiński, poeta i żołnierz, organizator powstania wileńskiego w czasie insurekcji kościuszkowskiej”²¹.

Poeci romantyczni docenili Jasińskiego. Umieszczono go w gronie zasłużonych bohaterów narodowych. Po części został on owiany legendą, gdyż przyczyniono się

19 M. Klimowicz, *Sarmatyzm oświecony*, „Prace Literackie XI-XII” 1970, nr 131, s. 199.

20 J. Łojek, *Jakobinizm*, [w:] *Słownik literatury polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowa, Wrocław 1977, s. 217.

21 M. Janion., M. Żmigrodzka, *Romantyzm i historia*, Warszawa 1978, s. 165.

do zafałszowania jego prawdziwego obrazu jako człowieka i twórcy. Doszukiwano się w jego biografii tylko ofiarności dla ojczyzny i skupiano się na epilogu jego życia. Dostrzegł ten problem Zdzisław Dębicki, pisząc w 1917 roku, że:

Jenerał Jakób Jasiński żyje w bohaterskiej legendzie polskiej. Pamięć narodu przechowała jego imię, ale – tylko imię. Człowiek rzeczywisty zginął we mgłę oddalenia. Realne kontury jego oblicza duchowego zatarły się lub przyblakły, a brak dokumentów źródłowych do jego życia był tak wielki, że nikt nie miał dotychczas odwagi pokusić się o dokładniejszy obraz duchowy tragicznie pięknej postaci „patrona szanów Pragi”²².

Mickiewicz w artykule *O ludziach rozsądnych i ludziach szalonych* dokonał podziału Polaków, którym sprawy ojczyzny nie są obojętne. Tych, których naród i potomni nazwali wielkimi, ludzie rozsądni okrzyknęli głupimi i szalonymi. Wśród tych drugich wymienił Mickiewicz między innymi Kościuszkę, Korsaka. Niewątpliwie zaliczyć by do tego grona można również Jasińskiego, który w momencie znaczącym dla ojczyzny, w obliczu klęski kraju zapragnął być przewodnikiem narodu. Jak zauważył Sławomir Kufel, każdy taki przewodnik jest użyteczny dla danej zbiorowości²³. Cechą charakterystyczną ludzi *szalonych* jest poczucie, że powinni coś wielkiego zrobić dla ojczyzny i że to im się uda. Tacy ludzie kierują się w swoim działaniu głosem ogólnego dobra znacznej części narodu, spełnianiem powinności względem ojczyzny i działaniem dla jej korzyści. Wskazówką, którą daje autor, jest wystrzeżenie się spędzania czasu na rozważaniach, które do niczego dobrego nie prowadzą, a nawet są szkodliwe:

Co z tego wszystkiego wynosimy? Oto, że rozsądek, czyli wzgląd na okoliczności zmienne życia codziennego, nie jest trybunałem na sądenie spraw dotyczących się wieków i pokoleń – że rozsądek pojedynczy jest często w sprzeczności z rozumem narodowym, z rozumem rodu ludzkiego²⁴.

Jasiński, jako dowódca, dążył konsekwentnie do realizacji marzeń o wolności ojczyzny. Zagrzewał ludność do walki, obiecując „wolność i równość” wszystkim stanom społecznym, w tym chłopom, co przysporzyło mu wielu wrogów. Mimo to był dowódcą dającym przykład innym, jak postępować honorowo dla dobra ojczyzny, poddawać się karności i wykonywać powierzone rozkazy, nie zapominając o własnej wartości. Działał godnie na każdym szczeblu sił zbrojnych, nawet gdy oskarżano go o szkodliwy dla kraju jakobinizm, upokarzano i odsuwano od kierowniczego stanowiska, a zapominano o jego zasługach dla organizacji sprzysiężenia na Litwie.

22 Z. Dębicki, *Jenerał Jasiński*, „Kurier Warszawski” 1917, R. 97, nr 291, s. 3.

23 S. Kufel, *Rokoko literackie w Polsce. Na marginesie twórczości Tomasza Kajetana Węgierskiego, Wojciecha Miera i Jakuba Jasińskiego*, [w:] *Korowód idei i metod: prace na jubileusz Profesora Czesława P. Dutki i Zakładu Teorii Literatury*, red. G. Kubski, M. Mikołajczak, Zielona Góra 2006.

24 A. Mickiewicz, *O ludziach rozsądnych i ludziach szalonych*, [w:] *Idee programowe romantyków polskich. Antologia*, oprac. A. Kowalczykowa, Wrocław 1991, s. 199.

Zdzisław Libera tłumaczy popularność Jasińskiego w romantyzmie poszukiwaniem w niewoli politycznej ideałów rewolucyjnych i patriotycznych²⁵. Epoka ta w polskim ruchu jakobińskim z lat 1793-1794 odnajdywała nowoczesny sposób myślenia o narodzie, utożsamiając go z ludem. Antyfeudalne zapatrywania jakobinów i idea wolności i równości społecznej oraz walka w obronie praw większości narodu przeciwstawiane były zdeformowanej kulturze sarmackiej. Trzeba zwrócić uwagę, że wady szlacheckie okazały się z czasem cnotami, konserwatyzm zmieniał się w przywiązanie do przeszłości i tradycji narodowej. Janusz Tazbir doszukuje się źródła polskich konspiracji narodowych właśnie w dawnych rokoszach i konfederacjach. Charakterystyczna dla szlachty ideologia wolnościowa przerodziła się w ducha narodu, który pozwalał patrzeć z wyższością na zaborcę²⁶.

W listach Mickiewicza zawarte są pewne informacje o innym utworze, który został poświęcony generałowi. Jest to dramat *Jacques Jasiński ou les deux Polognes* (*Jakub Jasiński, czyli dwie Polski*). Zachowana relacja jest dość skromna, ale dostarcza wiadomości o celu i postępie pracy w pisaniu wymienionej sztuki. Rok 1836 był dla poety niepomyślny ze względu na trudności finansowe. Jego rodzina żyła w niedostatku i korzystała z pomocy najbliższych z kraju ojczystego i znajomych. Mickiewicz, szukając źródła zarobku, współpracował z *Encyclopédie Catholique*, opublikował wiele *Zdań i uwag* w tomie VIII *Poezji*, Richard Otto Spazier ogłosił w Lipsku przekład *Pana Tadeusza*. Sytuacja materialna poety stawała się coraz trudniejsza. W październiku 1836 roku Mickiewicz zaczął bywać we wspólnym salonie pani d'Agoult i George Sand. Został tam wprowadzony prawdopodobnie przez Franciszka Liszta, dobrego przyjaciela Fryderyka Chopina. Prawdopodobnie Mickiewicz został zachęcony przez Sand do napisania *Les Confédérés de Bar* oraz do rozpoczęcia pięcioaktowej tragedii *Jacques Jasiński ou les deux Polognes*²⁷.

W 1836 roku Mickiewicz był zafascynowany eksperymentalnym dramatem romantycznym. Rozpoczął jednak pracę nad sztuką *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski*, która miała mieć tradycyjny charakter. Dramat pisał po francusku, prozą. Sztuka miała składać się z pięciu aktów i była przeznaczona do gry w teatrze Porte-Saint-Martin. W jedynym zachowanym liście Mickiewicz wspomina o pisaniu tragedii *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski*. W liście do Antoniego Edwarda Odyńca z Paryża (koniec grudnia 1836 – początek stycznia 1837) poeta wyznał, że:

Trapiły mię kłopoty finansowe, ale Opatrzność dotąd mię nie opuszcza i jako tako lata przechodzą. – Piszę teraz dzieło po francusku; jeżeli się uda i podoba publiczności (już napisane), może interesa nasze poprawić: zmów kiedy pacierz na tę intencją; drugie takie dziełko już mam

25 Z. Libera., *op. cit.*, s. 766.

26 J. Tazbir, *Kultura szlachecka w Polsce*, Poznań 1998, s. 76-78.

27 A. Mickiewicz, *Dzieła*, t. 15: *Listy*, cz. 2, 1830-1841, oprac. M. Dernałowicz, E. Jaworska, M. Zielińska, Warszawa 2003, s. 311-312.

napięte [*Jacques Jasiński ou les deux Polognes* – A.T.], jeśli pierwsze dobrze pójdzie – potem wróć do polskich rzeczy. Długo nic pisać nie mogłem, przed dwoma miesiącami przyszła znów ochota²⁸.

Po nieudanych rozmowach z przedstawicielami francuskiego teatru i odrzuceniu przez dyrekcję dramatu *Konfederaci barscy*, mimo protekcji udzielonej Mickiewiczowi przez Alfreda de Vigny i George Sand²⁹, poeta porzucił projekt zdobycia sceny francuskiej i dramatu o Jasińskim nawet nie stał się dokończyć³⁰. Z dzieła zachował się jedynie fragment aktu I, który znajduje się w Muzeum Mickiewicza w Paryżu. A. Witkowska wskazuje, że manuskrypt dramatu o Jasińskim został poważnie uszkodzony i należy go uznać za tekst trwale zaginiony³¹. Mickiewicz 11 września 1855 roku wyjechał do Konstantynopola. Według świadectwa Henryka Służalskiego w Turcji powróciła poecie wena twórcza. Powstał tam fragment zatytułowany *Jasiński*³², który przedstawia te same realia co *Jakub Jasiński*. Ów urywek składa się z niedokończonej sceny I aktu IV i w autografie nie ma tytułu. Utwór nie został dokończony. Mickiewicz zmarł 26 listopada 1855 roku, a przywiezione po śmierci poety teksty ogłosił Władysław Mickiewicz³³.

Akcja dramatu poświęconego Jasińskiemu rozgrywa się w momencie znaczącym dla losów Rzeczypospolitej, w czasie powstania kościuszkowskiego. Mickiewicz w didaskaliach dokładnie oznaczył czas i miejsce akcji: „Rzecz dzieje się w Wilnie, w pałacu biskupa inflanckiego nad brzegami Wilii, w r. 1794”³⁴.

Zachowany fragment dramatu zarysowuje dwa przeciwległe stanowiska społeczeństwa polskiego pod koniec XVIII wieku. Jedno reprezentowane jest przez stronnictwo konserwatywnej magnaterii, drugie to środowisko skorumpowane i sterowane przez Rosję. Temat i konflikt pokoleniowo-moralny podjęty przez Mickiewicza stara się uzasadnić Witkowska. Dość jaskrawe wyeksponowanie cech obydwu stronnictw jest uzasadnione:

Wybierając te właśnie wydarzenia pisarz kierował się dwojakimi motywacjami: własnym poglądem na dzieje Polski i względami na odbiorcę (widza) francuskiego. Do poglądów Mickiewicza zaliczyć wypadnie przeświadczenie o szczególnej polaryzacji światopoglądowej i moralnej społeczeństwa polskiego pod koniec XVIII wieku, korumpowanego i deprawowanego przez Rosję, a zarazem przez wpływ cywilizacji zachodniej. Dlatego też ostro kontrastuje wewnętrzne podziały społeczeństwa wedle tytułu tragedii o Jasińskim – „dwie Polski”³⁵.

28 *Ibidem*, s. 343.

29 A. Witkowska, R. Przybylski, *op. cit.*, s. 279.

30 R. Koropeczy, *Adam Mickiewicz. Życie romantyka*, przeł. M. Glasenapp, wyd. 1, Warszawa 2008, s. 296.

31 A. Witkowska, R. Przybylski, *op. cit.*, s. 280.

32 A. Mickiewicz, *Dzieła*, t. 17: *Listy, cz. 4, 1849-1855*, oprac. M. Dernałowicz, E. Jaworska, M. Zielińska, Warszawa 2005, s. 314.

33 A. Mickiewicz, *Utwory dramatyczne*, oprac. S. Pigoń, fragm. fr. przeł. z rkps. A. Górski, t. 3, Warszawa 1982, s. 445.

34 A. Mickiewicz, *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski. Tragedia w pięciu aktach [fragment]*, [w:] *idem, Utwory dramatyczne*, s. 412.

35 A. Witkowska, R. Przybylski, *op. cit.*, s. 280.

Polskę szlachecką reprezentuje Stanisław Romba. Przywiązany jest do własnej małej wspólnoty, dlatego czuje się wyobcowany w Wilnie, które widzi jako „diabelskie miasto”. Podkreśla swoją niechęć do wielkomiejskiego stylu życia, będącego w jego przekonaniu zagrożeniem dla kultury narodowej. Charakteryzuje go nieprzychylny stosunek do wszystkiego, co niezgodne z jego sposobem postępowania. Żali się swojej wychowawcy, pannie Klarze:

Po prawdzie, tak mi zda się, jakbyśmy zabrnęli w jakieś trzęsawisko, a wszystko, co widzimy naokół, jakby było jednym czartowskim mamidłem, jakimś sztucznym Wilnem... gdyby nie te kościoły i krzyże, które widzę³⁶.

Stary szlachcic szczęścia upatruje w wiejskim stylu życia zgodnym ze „starodawną” tradycją. Artefaktami przeszłości są dla niego szabla i teorban, popularny dawniej, lecz już niemodny instrument. Służebny jest rozgoryczony życiem w mieście:

Ach, droga Pani, ty jedna godna jesteś oceniać nasz pieśni narodowe, ty jedna z upodobaniem ich słuchasz. Starodawna Polska śpiewacza ma już tylko w tobie jedynego słuchacza. A te inne panie, co już nie mówią językiem swych matek, co wymyślają sobie nie wiadomo jaki żargon, i zamiast żeby trzymały u siebie muzykantów, same grają niemo siedząc przed jakąś machiną³⁷.

Stanisław nie rozumie współczesnej Polski, charakteryzuje go zaściankowa perspektywa postrzegania rzeczywistości, żyje dawnymi wyidealizowanymi wspomnieniami:

Nie wiedziałem, że Polska zmieniła się tyła, a raczej już nie ma Polski. Doprawdy, tak mi się wydaje, jak gdyby pewnej pięknej nocy ukradziono nam naszą dawną Polskę, a kiedym się przebudził, cóżem znalazł? Wojsko w półfraczkach, jak małpy jakie, w stroju francuskim, w perukach, a kobiety z ogonami. Sztuki diabelskie, moja Pani. Nic nie rozumiem, w głowie mi się mąci z tego wszystkiego³⁸.

Wiara w legendarne dzieje swoich przodków jest charakterystyczna dla kultury sarmackiej. Romba czuje się zobowiązany do pomocy swojej wychowawcy, gdyż obli-guje go do tego tradycja rodzinna. Jak twierdzi, przodek panny Klary czterysta lat temu nobilitował jego protoplastę na polu bitwy i odtąd jego rodzina jest zobowiązana służyć swoim darczyńcom.

W zachowanym urywku dramatu najistotniejsze wydarzenia odbywają się w scenie III. Wówczas to dochodzi do wymiany poglądów politycznych pomiędzy przedstawicielami dwóch antagonistycznych stronnictw. Referendarz Wielki Litewski reprezentuje Polskę konserwatywną. Opozycją jest dla niego biskup inflancki, który dąży do przy-mierza obu familii. Sojusz miałby zostać przypieczętowany ślubem syna Referendarza, pana Komandora, z siostrą Hetmana litewskiego (Szymona Kossakowskiego). Stary

36 A. Mickiewicz, *Jakub Jasiński...*, s. 415-416.

37 *Ibidem*, s. 414.

38 *Ibidem*, s. 415.

urzędnik kategorycznie przeciwstawia się wszelkiemu koligaceni rodów i wspólnym działaniom politycznym. Podstawę swoich poglądów opiera na przekonaniach wypracowanych przez przodków. Wierzy, że Rzeczpospolita wybroni się sama spod ucisku zaborców. Biskup, chcąc go przekonać do swoich racji, otwarcie wyznaje cel, który przyświeca mu w ubieganiu się o protekcję Rosji. Dąży on i jego rodzina do obsadzenia tronu, po śmierci króla, jednym z wnuków Katarzyny II. Upatruje w tym przedsięwzięciu własnych korzyści oraz ocalenia niepodległości ojczyzny. Biskup nie przyjmuje odmowy swojego przeciwnika. Zapewnia, że będzie jeszcze zabiegał o kolejne rozmowy mające na celu przekonanie Referendarza do swoich planów. Akcja dramatu niebawem się urywa.

Jasiński został opisany przez Mickiewicza w didaskaliach dramatu jako „pułkownik wojsk polskich, młodzieniec dwudziestopięcioletni, szczupły i blady”³⁹. W zachowanych urywkach tytułowy bohater jeszcze się nie pojawia, choć niewątpliwie należy przypuszczać, że będzie on odgrywał centralną rolę nadającą kierunek biegowi wydarzeń. Należy przypuszczać, za autorkami książki *Romantyzm i historia*, że zarysowany w I akcie konflikt będzie przez niego kierowany:

Prawdopodobnie w dalszych partiach obu utworów Mickiewicz wyznaczał Jasińskiemu, tytułowemu przeciw bohaterowi, centralną rolę w działaniach patriotycznych, izolujących zdrajców narodu i wspierających idee niezależności i niepodległości. Reprezentowała je u Mickiewicza tak lewica rewolucyjna, jak szlachta, broniąca całości Rzeczypospolitej. Konflikt społeczny, jak można sądzić, konflikt „uprzywilejowanych i uciśnionych” – zwłaszcza w dramacie francuskim – nie wybijał się na pierwszy plan, raczej górowało starcie między patriotami a sprzedawczykami⁴⁰.

Jakub Jasiński, czyli dwie Polski został opublikowany przez syna Mickiewicza w tomie z 1867 roku *Drames polonais (Dramaty polskie)*. Władysław Mickiewicz wprowadził tam na własną rękę wiele poprawek stylistycznych. Istnieje kilka przekładów dramatu na język polski. Pierwszego dokonał w 1886 roku Tomasz Olizarowski, wielbiciel poezji Mickiewicza oraz poeta i dramaturg⁴¹. Jest to tłumaczenie dość swobodne, pisane wierszem. Inne przekłady, ale już prozą, wydane zostały przez Jana Kasprowicza w 1911 roku, Józefa Kallenbacha w 1913 roku oraz Artura Górskiego (1870-1959)⁴².

Pora na wnioski. Początek XIX wieku był czasem poszukiwania bohaterów narodowych wyróżniających się głęboką miłością do kraju, odwagą i bezwzględnością dla niej poświęceniem. Mickiewicz dostrzegł w Jasińskim postać nadającą się na symbol walki o niepodległość. W pewnym momencie zarzucił jednak swoje literackie plany i poza wprowadzeniem obrazu generała do *Pana Tadeusza* nie dokończył dwóch pozostałych fragmentów dramatów. Być może Jasiński nie nadawał się na wzór bohatera walki o wol-

39 *Ibidem*, s. 412.

40 M. Janion, M. Żmigrodzka, *op. cit.*, s. 166.

41 A. Mickiewicz, *Dziela*, t. 15, s. 744.

42 A. Mickiewicz, *Utwory dramatyczne*, s. 446.

ność ze względu na swój niepokorny życiorys. Jednakże Mickiewicz stworzył podwaliny postrzegania poety-generała w pamięci Polaków. Wspomniany wizerunek generała wiszący w soplicowym dworcu przedstawia go z szablą w ręku na szanłacach Pragi. Jasiński opętany patriotycznym zapałem obrony ojczyzny rwie się na nim do walki pomimo z góry przesądzonej klęski wojska polskiego z armią Aleksandra Suworowa. Zapisana w pamięci potomnych heroiczna postawa Jasińskiego stała się symbolem ginącej w rewolucyjnym porywie Rzeczypospolitej, jednak niosącym wiarę w jej odrodzenie.

Atrakcyjność Jasińskiego dla Mickiewicza, jako postaci wykorzystywanej w swojej twórczości, wynikała zapewne z jego biografii charakterystycznej dla literatury romantyzmu. Był on z całą pewnością indywidualistą, idealistą i buntownikiem wyrastającym ponad przeciętność. Zaraz po ukończeniu Szkoły Rycerskiej skonfrontował swoje poglądy ze stanowiskiem konserwatywnej szlachty polskiej, gdyż niezrozumiany przez to otoczenie podczas praktyki guwernerskiej u Potockich czuł się odrzucony przez środowisko i wyobcowany. Konspiracyjna działalność w czasie organizacji sprzysiężenia na Litwie sprawiła, że był on osobą tajemniczą. W obliczu klęski kraju Jasiński przemienił się w bojownika idei, poczuł wręcz łaskę duchowego przywództwa nad narodem daną mu przez Boga. I wtedy zatargi z Kościuszką na temat prowadzenia działań bojowych, organizacji oddziałów i celów powstania doprowadziły do jego detronizacji z pozycji dowódcy sprzysiężenia litewskiego do podrzędnego dywizjonera. Wreszcie – zgon Jasińskiego trudno oceniać, czy samobójczy; zapewne bohaterska śmierć na polu walki mogła zagwarantować zachowanie honoru i osobistej sławy. Przytaczane przez historyków słowa Jasińskiego, które miał wypowiedzieć w Grodnie: „Ja ojczyzny nie przeżyję; jeżeli los odmówi śmierci na pobojuwisku, to się ucieknę do tych przyjaciół” – wskazał na pistolet⁴³, świadczą o tym, że wiązał własny los z bytem ojczyzny. „Jasiński, młodzian piękny i posępny” – takim widział go Mickiewicz, gdy starał się zobrazować nastrój ostatnich chwil generała podczas zgubnego starcia na Pradze. Cytat ten wykorzystany przez Stanisława Ryszarda Dobrowolskiego w fabularyzowanej powieści stał się przyczynkiem do utrwalenia romantycznego wizerunku Jasińskiego w XX wieku.

LITERATURA CYTOWANA

- Dębicki Z., *Generał Jasiński*, „Kurier Warszawski” 1917, R. 97, nr 291.
Dzieło literackie jako źródło historyczne, red. Z. Stefanowska, J. Sławiński, Warszawa 1978.
Idee programowe romantyków polskich. Antologia, oprac. A. Kowalczykowa, Wrocław 1991.
Janion J., Żmigrodzka M., *Romantyzm i historia*, Warszawa 1978.
Jedynakiewicz K., *Osobowość i życie codzienne Tadeusza Kościuszki*, Łódź 1996.
Kleiner J., *Mickiewicz*, t. 2, cz. 2, wyd. popr., Lublin 1998.
Klimowicz M., *Sarmatyzm oświecony*, „Prace Literackie” 1970, XI-XII, nr 131.

43 Z.M. Zachmacz, *op. cit.*, s. 49.

- Koropecy R., *Adam Mickiewicz. Życie romantyka*, przeł. M. Glasenapp, wyd. 1, Warszawa 2008.
- Kubacki W., „*Monachomachia*” przed sądem potomności, Warszawa 1951.
- Kufel S., *Rokoko literackie w Polsce. Na marginesie twórczości Tomasza Kajetana Węgierskiego, Wojciecha Miera i Jakuba Jasińskiego*, [w:] *Korowód idei i metod: prace na jubileusz Profesora Czesława P. Dutki i Zakładu Teorii Literatury*, red. G. Kubski, M. Mikołajczak, Zielona Góra 2006.
- Libera L., *Mickiewicz*, Zielona Góra 2015.
- Libera Z., *Jakub Jasiński – poeta jakobin*, „Pamiętnik Literacki” 1950, R. 41, z. 3-4.
- Mickiewicz A., *Dzieła*, t. 15: *Listy, cz. 2, 1830-1841*, oprac. M. Dernałowicz, E. Jaworska, M. Zielińska, Warszawa 2003.
- Mickiewicz A., *Dzieła*, t. 17: *Listy, cz. 4, 1849-1855*, oprac. M. Dernałowicz, E. Jaworska, M. Zielińska, Warszawa 2005.
- Mickiewicz A., *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski*, [w:] A. Mickiewicz, *Utwory dramatyczne*, oprac. S. Pigoń, fragm. fr. przeł. z rkps. A. Górski, t. 3, Warszawa 1982, s. 411-432.
- Mickiewicz A., *Jasiński*, [w:] A. Mickiewicz, *Utwory dramatyczne*, oprac. S. Pigoń, fragm. fr. przeł. z rkps. A. Górski, t. 3, Warszawa 1982, s. 333-337.
- Mickiewicz A., *Pan Tadeusz, czyli Ostatni zajazd na Litwie: historia szlachecka z roku 1811 i 1812 we dwunastu księgach wierszem*, oprac. S. Pigoń, Wrocław 1980.
- Mickiewicz A., *Utwory dramatyczne*, oprac. S. Pigoń, fragm. fr. przeł. z rkps. A. Górski, t. 3, Warszawa 1982.
- Mościcki H., *Jakub Jasiński*, Kraków 1948.
- Słownik literatury polskiego oświecenia*, red. T. Kostkiewiczowa, Wrocław 1977.
- Sulek Z., *Sprzysiężenie Jakuba Jasińskiego*, Warszawa 1982.
- Tazbir J., *Kultura szlachecka w Polsce*, Poznań 1998.
- Witkowska A., Przybylski R., *Romantyzm*, Warszawa 1997.
- Zachmacz Z.M., *Jakub Jasiński. Generał i poeta*, Warszawa 1995.

Początki kształtowania literackiej legendy Jakuba Jasińskiego w twórczości Adama Mickiewicza

STRESZCZENIE: Adam Mickiewicz utrwalił w świadomości Polaków obraz Jakuba Jasińskiego, wprowadzając jego postać do kilku swoich utworów literackich. Szkic omawia wizerunek generała w *Panu Tadeuszu* i w niedokończonym dramacie *Jakub Jasiński, czyli dwie Polski*. Początek XIX wieku był czasem poszukiwania bohaterów narodowych wyróżniających się głębokim patriotyzmem, odwagą i poświęceniem dla ojczyzny. Jasiński jako żołnierz działał w konspiracji, dzięki której udało mu się zorganizować sprzysiężenie wileńskie w 1794 roku. Jego program polityczno-społeczny, biorący za przykład rewolucyjną Francję, przysporzył mu wielu wrogów. Konflikt między nim a Kościuszką miał zapewne podłoże personalne. Ostatnia decyzja Jasińskiego o podjęciu walki z armią Suworowa i jego zgon na szanłach Pragi przyczyniły się do utrwalenia jego obrazu w pamięci potomnych jako przewodnika narodu, żołnierza zagrzewającego do heroicznej walki, obrońcy ojczyzny opętanego wręcz patriotycznym uniesieniem. Celem artykułu jest próba ukazania kształtowania się początków literackiej legendy Jakuba Jasińskiego, do której ukształtowania przyczynił się Mickiewicz.

SŁOWA KLUCZOWE: Adam Mickiewicz – insurekcja – patriotyzm – Jakub Jasiński.

The beginnings of Jakub Jasiński's literary legend formation in selected works by Adam Mickiewicz

SUMMARY: Adam Mickiewicz immortalized Jakub Jasiński's image in Polish people mind through introducing him to some of his literary works. Sketch discusses the general's effigy in *Sir Thaddeus [Pan Tadeusz]* and unfinished drama *Jakub Jasiński, two Poland [Jakub Jasiński, czyli dwie Polski]*. The beginning of the nineteenth century was the time of looking for outstanding patriotic national heroes, famous for courage and sacrifice for the homeland. Jasiński worked secretly as a soldier, through which he managed to organize a conspiracy in Vilnius in 1794. His political and social program, based on

revolutionary France, earned him many enemies. The conflict between him and Kosciuszko probably had personal background. Jasinski's last decision to take the fight with an army of Suvorov and his death on the ramparts of Warsaw Prague contributed to consolidate its image in the memory of future generations as a national leader, the soldier inspired to heroic battle, the defender of the homeland obsessed with patriotic elation. The purpose of this article is an attempt to show the shaping of Jakub Jasinski's literary legend, whose forming is contributed to Mickiewicz.

KEY WORDS: Adam Mickiewicz – Insurrection – patriotism – Jakub Jasinski.